

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

на засіданні Вченої ради
УДУ імені Михайла Драгоманова

«31 травня» 2023 р.

Протокол № 7

Проректор з навчально-методичної
роботи

проф. Вернидуб Р.М.

ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

Лексикологія (німецька мова)

Освітньо-професійних програм Середня освіта (Хімія)

Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)

Середня освіта (Географія)

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

галузі знань 01 Освіти/Педагогіка

Спеціальностей 014.06 Середня освіта (Хімія), 014.05 Середня освіта

(Біологія та здоров'я людини), 014.07 Середня освіта (Географія)

Шифр за навчальним планом ВВ 1.1.03

Київ 2023

Розробник програми:

Іваненко С. М., доктор філологічних наук, професор кафедри іноземного природничого факультету УДУ імені Михайла Драгоманова

Рецензенти :

Черниш Валентина Василівна, професор, доктор педагогічних наук, кафедри методики викладання іноземних мов, й інформаційно-комунікаційних технологій Київського національного лінгвістичного університету

Блинова Ірина Анатоліївна, кандидат філологічних наук, зав. кафедрою іноземних мов за професійним спрямуванням Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

Обговорено та рекомендовано до видання на засіданні Науково-методичної ради УДУ імені Михайла Драгоманова « 23 » травня 20 23 року, протокол № 2

Голова НМР

(підпис)

Роман ВЕРНИКОВА
(Прізвище, ініціали)
)

I. Пояснювальна записка

Програма вибіркової навчальної дисципліни «Лексикологія (німецька мова)» для підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня складена відповідно до стандарту вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія галузі знань 03 «Гуманітарні науки», затвердженому Наказом Міністерства освіти і науки України 20.06.2019 №869.

Предмет вивчення навчальної дисципліни полягає у розвитку і функціонуванні лексичних знаків і словникового складу німецької мови з акцентом на специфіці професійної сфери.

Міждисциплінарні зв'язки

Дисципліна «Лексикологія (німецька мова)» тематично пов'язана з наступними дисциплінами, що вивчаються згідно з навчальним планом: «Практичний курс іноземної мови», «Іноземна мова», «Теорія і практика перекладу», «Цифрові освітні технології (педагогічні)», «Академічна культура».

Мета і завдання навчальної дисципліни

Мета викладання навчальної дисципліни «Лексикологія (німецька мова)» полягає у всебічному вивченні особливостей існування та розвитку словникового складу німецької мови, семантичних груп лексичних одиниць, етимологічного складу німецької мови та шляхів збагачення словникового складу сучасної німецької мови і фахової лексики.

Ця мета досягається за допомогою вирішення наступних **завдань**:

- озброїти студентів знаннями фактів, які розкривають сутність явищ лексикології;
- сформувані у студентів уміння оцінювати мовні явища, зіставляти їх і порівнювати.
- опрацювати фаховий пласт словникового складу німецької мови професійної сфери.

Цей курс дає можливість студентів краще усвідомити мовні явища, які опрацьовуються в процесі вивчення німецької мови як другої іноземної. Він є дисципліною вибіркового блоку в системі лінгвістичної підготовки і спрямований на розгляд таких питань лексикології, як формування лексики німецької мови та проблем, пов'язаних з процесом існування лексичного складу та лексичних явищ сучасної німецької мови у площині фахової лексики професійної сфери.

Основні результати навчання і компетентності згідно з вимогами стандарту вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія галузі знань 03 «Гуманітарні науки», затвердженому Наказом Міністерства освіти і науки України 20.06.2019 №869.

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
		<p>ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі філології в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів філологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.</p>
1.	<p>РН1. Вільно спілкуватися з професійних питань із фахівцями та нефахівцями державною та іноземною(ими) мовами усно й письмово, використовувати їх для організації ефективної міжкультурної комунікації.</p>	<p>ЗК9. Здатність спілкуватися іноземною мовою.</p> <p>СК12. Здатність до організації ділової комунікації.</p>
2.	<p>РН2. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну</p>	<p>ЗК12. Навички використання інформаційних і комунікаційних</p>

	інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.	технологій. СК7. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних, фольклорних фактів, інтерпретації та перекладу тексту (залежно від обраної спеціалізації).
3.	РН8. Знати й розуміти систему мови, загальні властивості літератури як мистецтва слова, історію мови (мов) і літератури (літератур), що вивчаються, і вміти застосовувати ці знання в професійній діяльності.	ЗК11. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях СК6. Здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати мову(и), що вивчається(ються), в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і реєстрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя.
4.	РН14. Використовувати мову(и), що вивчається(ються), в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і реєстрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у побутовій, суспільній, навчальній, професійній, науковій сферах життя.	ЗК11. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях СК2. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні.

5.	PH17. Збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти мови й мовлення й використовувати їх для розв'язання складних задач і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання	ЗК6. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел. СК3. Здатність використовувати в професійній діяльності знання з теорії та історії мов(и), що вивчаються(ється).
----	---	--

II. Орієнтовний тематичний план

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредити ЄКТС - 90 годин.

№ з/п	Назви модулів і тем	Кількість годин (денна форма навчання)					Заочна форма навчання				
		Всього	Аудиторні	самостійні	практичні	СРС					
1.	Модуль 1 Лексикологія німецької мови										

1.1.	Лексикологія як наука. Предмет та розділи лексикології (словотвір, семасіологія, структура словникового складу, ономасіологія, фразеологія, лексикографія). Зв'язок лексикології з іншими науками					9	12					3	20
1.2.	Структура словникового складу німецької мови за етимологічним, семантичним, територіальним, історичним та інтегративним принципами.					9	12					3	19
1.3.	Соціальна диференціація словникового складу. Мови соціальних груп (жаргонізми). Фахова лексика. Терміни і фахова лексика дипломатичної сфери спілкування					9	18					3	20
1.4.	Ономасіологія, фразеологія і лексикографія як окремі розділи лексикології.					7	14					3	19
	Разом :	90				34	56	90				12	78

III. Зміст навчальної дисципліни за модулями і темами:

Змістовний модуль 1.

Тема 1.1 Предмет та завдання курсу «Лексикологія другої мови (німецька)»
Лексикологія як наука. Зв'язок лексикології з іншими науками. Предмет та розділи лексикології (словотвір, семасіологія, структура словникового складу, ономасіологія, фразеологія і лексикографія). (1) **Словотвір** (Класифікація способів словотвору. Афіксація. Конверсія. Складання основ. Типи складних слів. Скорочення. Перехід з однієї частини мови в іншу. Субстантивація. Ад'єктивація. Вербалізація. Звуконаслідування). (2) **Семасіологія**. Проблема значення. Слово і поняття. Лексичне та граматичне значення слова. Семантичне поле. Полісемія. Семантична структура слова. Розвиток і зміна значення. Перенесення значення. Генералізація та спеціалізація значення.

Тема 1.2. Розділ лексикології : **структура словникового складу німецької мови (3)** за етимологічним, семантичним, територіальним, соціологічним, історичним та інтегративним принципами). **Етимологічний склад** німецької мови. Етимон і структура словникового складу за спорідненістю. Синоніми. Критерії синонімії. Омоніми. Джерела омонімії та їх класифікація. Омографи. **Територіальна диференціація німецької мови та її словникового складу**. Національні варіанти німецької мови: Німецька в Німеччині. Австрійський варіант німецької літературної мови. Швейцарський та люксембурзький варіанти німецької літературної мови. Діалекти. Діалектизми та територіальні дублети.

Історична диференціація словникового складу. Архаїзми, історизми та неологізми.

Інтегративна диференціація словникового складу. Запозичення як один зі способів збагачення словникового складу німецької мови. Найдавніші запозичення. Запозичення з латинської мови. Запозичення з грецької мови. Запозичення з французької мови. Запозичення з італійської мови. Запозичення з іспанської, португальської мов. Запозичення з англійської мови. Запозичення зі

слов'янських мов та мов інших народів світу. Асиміляція запозичених слів. Інтернаціоналізми.

Тема 1.3. Соціальна диференціація словникового складу. Мови соціальних груп (жаргонізми). Фахова лексика. Терміни і фахова лексика дипломатичної сфери спілкування.

Тема 1.4. Ономасіологія (4) як розділ лексикології, що вивчає власні назви. **Фразеологія (5)**. Сталі вирази та вільні словосполучення. Семантична класифікація сталих виразів. Ідіоми. Фразеологічні єдності. Фразеологічні зрощення. Прислів'я. Ідіоми. Парні сполуки. Крилаті вирази. Структурно-семантична класифікація фразеологізмів. **Лексикографія (6)** як один із складників лексикології та її завдання. Класифікація словників німецької мови за різними ознаками. Основні типи лінгвістичних словників.

Орієнтовний перелік тем семінарських занять

1. Предмет та завдання курсу «Лексикологія другої мови (німецька)». Лексикологія як наука. Предмет та розділи лексикології. Зв'язок лексикології з іншими науками.
2. Словотвір. Класифікація способів словотвору. Афіксація. Конверсія. Складання основ. Типи складних слів. Злиття слів. Скорочення. Типи скорочення. Усні і письмові скорочення. Аббревіатури. Перехід з однієї частини мови в іншу. Субстантивація. Ад'ективація. Вербалізація. Звуконаслідування. Представленість основних типів словотвору у мові дипломатії.
3. Семасіологія. Проблема значення. Знакова природа слова. Лексичне та граматичне значення слова. Полісемія. Семантична структура слова. Типи конотації. Розвиток і зміна значення. Перенесення значення. Генералізація та спеціалізація значення
4. Диференціація структури словникового складу німецької мови за етимологічним принципом. Етимон і спорідненість слів. Семантичні групи лексичних одиниць. Омоніми. Джерела омонімії та їх класифікація. Омографи. Синоніми. Критерії виділення синонімів. Абсолютні синоніми. Ідеографічні

синоніми. Територіальні синоніми. Контекстуальні синоніми. Граматичні синоніми. Антоніми та їхня класифікація. Проблема антонімії.

5. Історичний принцип диференціації словникового складу німецької мови. Архаїзми, історизми та неологізми. Їх представленість у словниковому складі дипломатичної сфери спілкування.

6. Територіальна диференціація німецької мови. Форми існування сучасної німецької мови. Варіанти німецької мови. Діалектизми та територіальні дублети.

7. Соціальна диференціація словникового складу. Мова соціальних груп.

8. Фахова лексика. Терміни дипломатичної сфери спілкування. Характерні ознаки лексики, залученої до передачі міжнародної інформації.

9. Запозичення як один із способів збагачення словникового складу німецької мови за інтегративним принципом диференціації. Класифікація запозичених слів згідно з їхнім характером та джерелом походження. Асиміляція запозичених слів. Інтернаціоналізми. Кальки.

10. Фразеологія як розділ лексикології. Сталі вирази та вільні словосполучення. Семантична класифікація сталих виразів. Ідіоми. Фразеологічні єдності. Фразеологічні зрощення. Лексико-семантична класифікація. Прислів'я. Ідіоми. Парні сполучення. Крилаті вирази.

11. Лексикографія як один із розділів лексикології та її завдання. Класифікація словників німецької мови за різними ознаками. Основні типи лінгвістичних словників. Електронні словники.

IV. Засоби діагностики успішності навчання

У процесі оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти застосовуються такі види контролю:

- **усний (поточний та підсумковий) контроль:** опитування, бесіда, співбесіда, круглий стіл, конференція, аналітичні доповіді, моделювання ситуацій, виконання тренувальних вправ, презентації;

- **письмовий (поточний та підсумковий) контроль:** реферати, тестові та модульні роботи, вправи на переклад речень та текстів професійного спрямування з іноземної мови на українську та навпаки, оформлення конспекту.

- **самоконтроль студентів:** самоперевірка, взаємоперевірка, самотестування

Модульний контроль відбувається наприкінці курсу у письмовій формі і полягає у перевірці знань і умінь студентів безпосередньо перед заліком.

V. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Залік: 100 балів – поточна успішність (5 семестр).

VI. Інформаційні джерела для вивчення курсу

Основні:

1. Білоус О.М. Порівняльна лексикологія (курс лекцій німецькою мовою): навчальний посібник: 2-ге видання доопрацьоване та доповнене. – Кіровоград, РВВ КДПУ імені Володимира Винниченка, 2013. – 244 с.
2. Мюллер В. Великий німецько-український словникю . К.: Чумацький Шлях, 2005. – 792 с.
3. Огуй. О.Д. Лексикологія німецької мови. *Lexikologie der deutschen Sprache*: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Вінниця: Нова книга, 2003. – 416 с.
4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник / О.О.Селіванова. – Полтава: Довкілля.- К, 2008. – 712 с.
5. Barkowski, H., Krumm, H.-J. (Hrsg.). *Fachlexikon Deutsch als Fremdsprache*. Tübingen und Basel, A. Franke, 2010. – 370 S.
6. Bußmann H. *Lexikon der Sprachwissenschaft* / Hadumod Bußmann. – Stuttgart: Kröner Verlag, 2002. – 771 S.
7. *Geflügelte Worte . Zitate, Sentenzen und Begriffe in ihrem geschichtlichen Zusammenhang.* / K.Böttcher, K. H. Berger, K. Krolop, Ch. Zimmermann. – Leipzig: VEB Bibliographisches Institut. – 780 S.

Допоміжні:

1. Koblischke, H. (Hrsg.). Lexikon der Abkürzungen. Gütersloh: Bertelsmann Lexikon verlag. – 552 S.
2. Lexikologie der deutschen Sprache: Lehrbuch = Лексикологія німецької мови: Навчальний посібник для студ. ф-ту іноземних мов / А.А.Король. – Чернівці : Книги – XXI, 2017. – 112 с.
3. Musan, R. Informationsstruktur. – Heidelberg: Universitätsverlag WINTER, 2010. – 100 S.
4. Schippan, Th. Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache. Tübingen: Niemeyer, 2002. – 306.
6. Steffens, D., al-Wadi, D. Neuer Wortschatz. Neologismen im Deutschen 2001-2010. – Bd. 1. – Mannheim: Institut für deutsche Sprache, 2014. – 258 S.
7. Steffens, D., al-Wadi, D. Neuer Wortschatz. Neologismen im Deutschen 2001-2010. – Bd. 2. – Mannheim: Institut für deutsche Sprache, 2014. – S. 259-577.
8. Sulym, W.T., Vitalish, L.P., Maksymtschuk, B.W. Lexikologie der deutschen Sprache. Deutsch als zweites Fach. – Lviv: publishing centre at Ivan Franko Lviv National University, 2020. -
9. Ukrainisch-Deutsches Wörterbuch. – Bearbeitet von Kurzela, Z., Rudnyćkyj. – Wiesbaden: Otto Harrassowitz. – 1500 S.
10. Witališ, L.P. Lexikologie der deutschen Sprache (Deutsch als zweites Fach). Vortragskurs. / L.P. Witališ, B.W. Maksymčuk, W.T. Sulym. – Lwiw: Nationale Iwan-Franko-Universität, 2005.

Інформаційні ресурси:

1. https://archer.chnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/814/2/Korol%20A_Lexikologie%20der%20deutschen%20Sprache_2017.pdf
2. <https://de.wikipedia.org/wiki/Lexikologie>
3. http://publishing.yzu.am/files/Lexikologie_des_Deutschen.pdf
4. <http://web.vu.lt/flf/d.katinas/files/2011/09/2016-Das-Wort-und-die-Wortbildung.pdf>